

3. Souvislosti ekonomického a sociálního rozvoje

V porovnání s tématy ekonomickými nejsou otázky životní úrovně tak častým předmětem úvah a rozborů. Je tomu tak zřejmě proto, že růst výkonu ekonomiky je současně považován za indikaci růstu životní úrovně. Vybízí k tomu i současný demografický vývoj, vypovídající jen o nevýrazné změně počtu obyvatelstva, takže tempo růstu hrubého domácího produktu je obdobné jako v přepočtu na obyvatele.

Pro konkrétnější představu o vývoji životní úrovně je však třeba vzít do úvahy širší sestavu ukazatelů. K těm patří především standardní makroekonomický soubor indikátorů vyjadřujících HDP/obyvatele, reálné mzdy, úspory obyvatelstva, spotřebu obyvatelstva, investice do bydlení, životní náklady, nezaměstnanost a zaměstnanost. Doplnkovými indikacemi mohou být jejich struktury vypovídající např. o diferenciaci mezd mezi podnikatelskou a nepodnikatelskou sférou, odvětvími a skupinami obyvatelstva podle velikosti příjmu či o struktuře nezaměstnanosti.

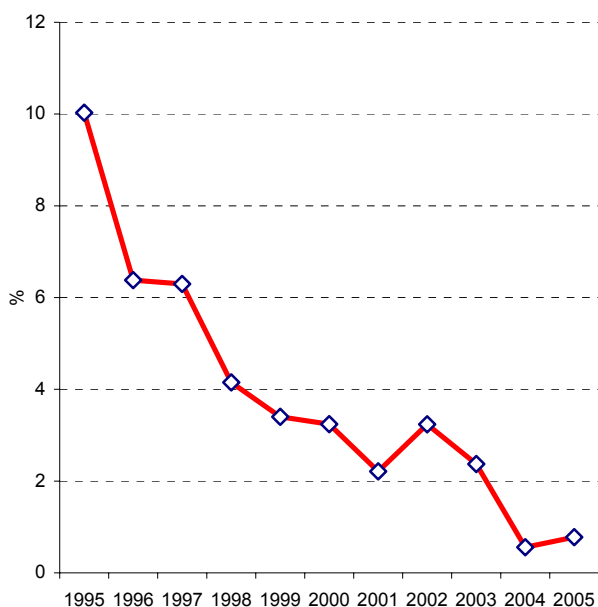
3.1. Proporce výkonu ekonomiky a komponent životní úrovně

- **Růst spotřeby domácností ovlivnilo více faktorů**

Růst klíčového ukazatele životní úrovně – spotřeby domácností – se v letech 1995 až 2006 vyvíjel v souladu s růstem výkonu ekonomiky. Byl ovlivněn nejen reálnými disponibilními důchody domácností, mírou využívání úspor, půjčkami a úvěry, ale i rozsahem majetku domácností. České domácnosti v průběhu posledních deseti let značně omezily svůj sklon spořit. Zatímco v roce 1995 ukládaly přes 14 % svého hrubého disponibilního důchodu, v roce 2006 to bylo již jen 5,1 %. Na své spotřební výdaje používaly domácnosti i úspory vytvořené v předchozích obdobích. Růst spotřeby od roku 2000 podporoval i silný růst půjček domácností. Spotřebitelské úvěry vzrostly z 30 mld. korun v roce 2001 na 109 mld. korun v roce 2006, přičemž roční tempo růstu se neustále zvyšovalo.

Míra čistých úspor domácností, která bere v úvahu i zadluženost, vykázala velmi razantní pokles z 10 % v roce 1995 až k 0,8 % v roce 2005, což je i z hlediska mezinárodního porovnání velmi nízká úroveň (Německo 10,5 % a Rakousko 8,3 %). Na druhé straně stav čistého jmění domácností v letech 1996 až 2004 dosahoval průměrného růstu 6,3 % ročně.

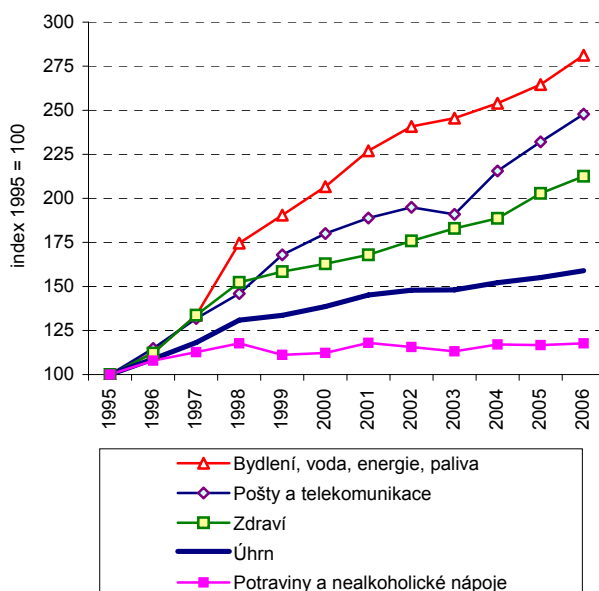
Graf č. 63 Míra čistých úspor domácností

- **V současné dekádě měl index růstu životních nákladů nízkou dynamiku**

Index životních nákladů prošel v letech 1995 až 2006 dvěma výrazně odlišnými etapami. Zatímco v letech 1995 až 1998 se roční tempo růstu inflace pohybovalo v rozmezí blízkém dvojcifernému číslu, v ostatních letech se prosadila v podstatě nízká a relativně stabilní inflace. V celém sledovaném období pak spotřebitelské ceny vzrostly o 58,9 %. Nejvyšší cenový růst zaznamenala zbožíová skupina – bydlení,

Graf č. 64 Vývoj spotřebitelských cen

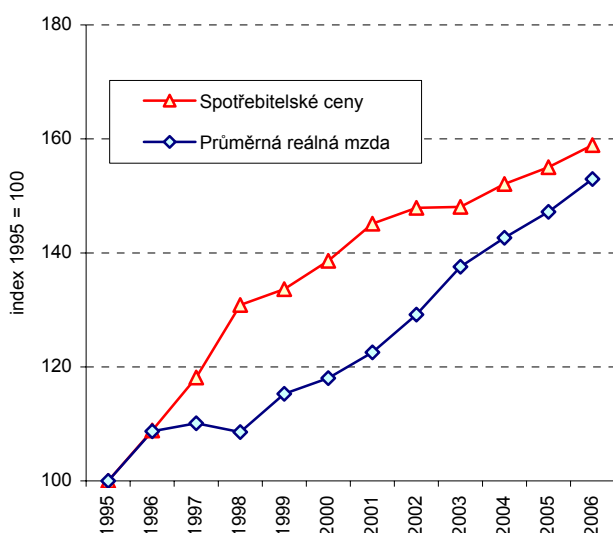
voda, energie a paliva – v souhrnné výši o 181,2 %. Vysoký růst vykázaly i segmenty zdraví (o 112,6 %), pošt a telekomunikací (o 147,8 %) a vzdělávání (o 92 %). Nejdříve vzestupnou fází růstu cen a později sestupnou zhruba k úrovni roku 1995 se vyznačoval vývoj u segmentu odívání a obuvi. Určitou cykličností se vyznačoval cenový vývoj u potravin, přičemž ceny roku 2006 byly zhruba na úrovni roku 1998.

- **Občasné nesoulady vývoje HDP a reálných mezd**

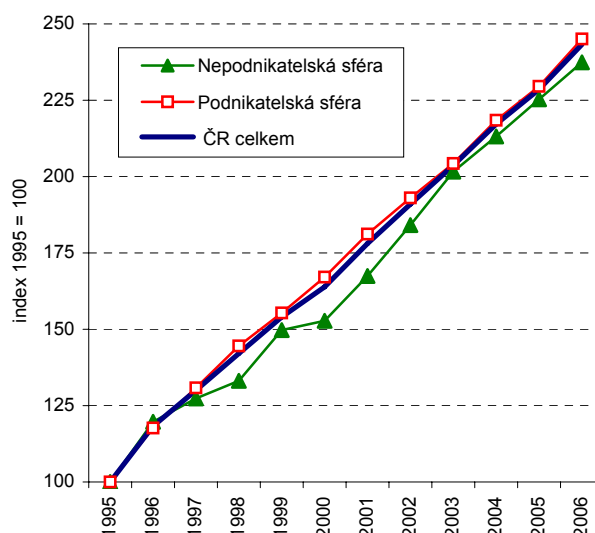
Jedním z klíčových indikátorů, který charakterizuje vývoj životní úrovně, je růst reálných mezd, jež vypovídá o kupní síle obyvatelstva. Výše reálných mezd je determinována více faktory, ke kterým patří především nominální mzdy, míra inflace, výkonnost a produktivita práce. Obtíže s odhady očekávaných pohybů výše uvedených faktorů měly často za následek výskyt nesouladu mezi vývojem mezd a produktivity práce.

V letech 1995 až 2006 se reálné mzdy občas opožďovaly za vývojem ekonomického výkonu a produktivity práce. Rozevření nůžek mezi těmito veličinami bylo evidováno např. v roce 1997, kdy se neočekávaně rychle prosadila kontrakce ekonomického výkonu v důsledku měnové a bankovní krize a dále v roce 2002, kdy výkon ekonomiky zpomalil v důsledku povodní. V letech 2005 a 2006 byl evidován obrácený nesoulad, když tempo výkonu ekonomiky předbíhalo vývoj mezd. Příčinou bylo tentokrát neočekávané zrychlení růstu ekonomiky. V letech 1995-2006 HDP rostl v průměru o 2,6 % a reálné mzdy o 4,3 %. V roce 2004 - 2006 se prosadil pokles mzdové náročnosti HDP.

Graf č. 65 Vývoj spotřebitelských cen a reálných mezd

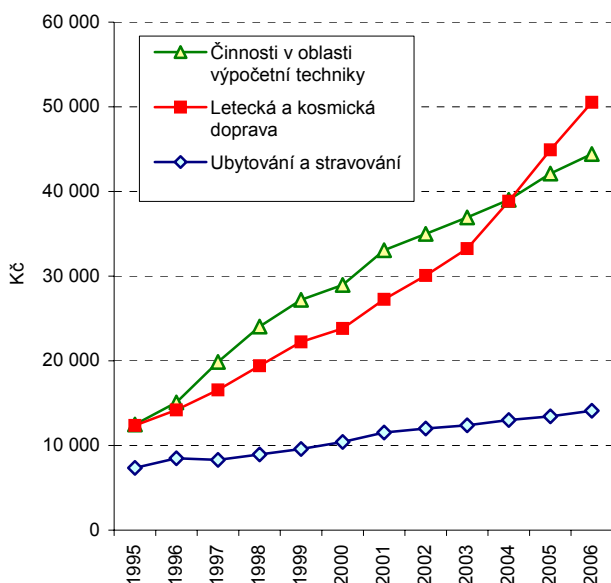
Graf č. 66 Nominální mzda

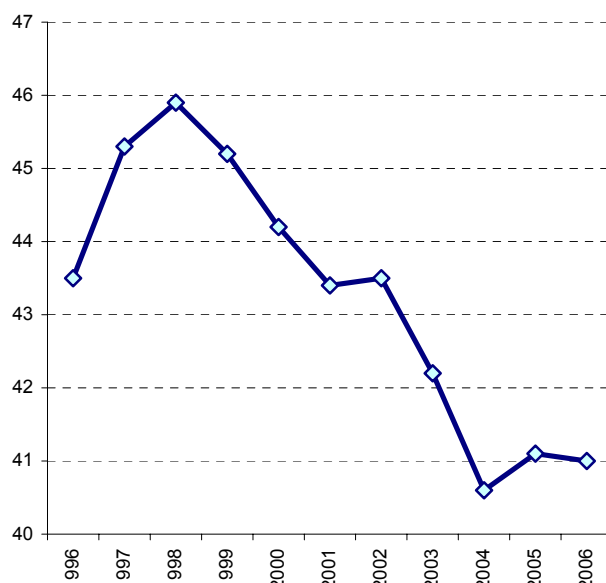
- **Česká republika patří mezi země s nízkou diferenciací mezd**

Údaje o vývoji mezd v ČR ukazují různou míru diferenciací. Téměř obdobná výše mezd je dosahována v podnikatelském a nepodnikatelském sektoru. Poměrně nízká diferenciací mezd existuje mezi jednotlivými odvětvími s výjimkou sektoru financí, kde je vykazován zhruba dvojnásobek průměrné mzdy. Vysoce nadprůměrné mzdy mají dále podniky výpůjčních a počítačových služeb, a to nad 40 tisíc korun měsíčně. Diferenciací mezd je nejvyšší v rámci jednotlivých podniků, kde násobky mezd docílují osoby ve vlastnických a řídících pozicích. Pohled na strukturu mezd v roce 2005 ukázal, že podíl střední příjmové skupiny vymezené rozpětím mezd od 15 tisíc do 25 tisíc korun měsíčně činil téměř 50 % zaměstnanců. Více než 26 tisíc měsíčně má téměř 20 % zaměstnanců a méně než 14 tisíc měsíčně zhruba 30 % zaměstnanců. Prosazuje se tak dominance střední příjmové skupiny. Z hlediska mezinárodního srovnání podle OECD patří Česká republika mezi čtyři země s nejnižší mzdovou diferenciací (Švédsko, Norsko, Slovinsko a Česká republika).

Graf č. 67 Průměrné měsíční hrubé mzdy – vybraná odvětví

Graf č. 68 Poměr průměrného starobního důchodu k průměrné hrubé mzdě (nominálně, v %)

- ČR má velmi nízkou míru chudoby**

Prvořadou pozici v rámci mezinárodní komparace má ČR dlouhodobě u ukazatelů míry chudoby. Podíl osob s příjmem pod hranicí chudoby (60 % mediánu příjmů po sociálních transferech) činí 10,4 %, zatímco průměr členských zemí EU 25 dosahuje 1,6násobku. U dalšího indikátoru dlouhodobé nezaměstnanosti má ČR stejnou výši jako průměr členských zemí EU 25, tj. 4,2 % z ekonomicky aktivních osob. Vůči zemím EU 15, které mají vyšší průměrnou ekonomickou úroveň, má však ČR míru dlouhodobé nezaměstnanosti vyšší.

- Pokračoval dynamický růst investic do bydlení**

Období let 2000 až 2006 se vyznačovalo zvýšeným zájmem obyvatelstva o investování do bydlení. Potvrzuje to růst tvorby hrubého fixního kapitálu do obydlí, který se v letech 2003 až 2006 pohyboval v rozmezí mezi 75 a 85 mld. korun ročně. Počet dokončených bytů se v letech 1996 až 2006 více než zdvojnásobil a přesáhl 30 tis. v roce 2006. Rozsah úvěrů na bydlení obyvatelstva v posledních letech neustále narůstal. Hodnota úvěrů na financování bydlení ze stavebního spoření se koncem roku 2006 zvýšila proti konci roku 2003 téměř trojnásobně a podle MF ČR činila 135 mld. Kč. To bylo 37,6 % z naspořené částky ve stavebním spoření. Ještě rychleji rostly hypoteční úvěry, jejichž stav na konci roku 2006 byl 238 mld. Kč. Vývoj byl ovlivněn velmi aktivní politikou bank vůči domácnostem, zájmem obyvatelstva řešit svůj bytový problém v období příznivých úrokových sazeb u hypoték a pozitivním očekáváním budoucího vývoje.

Graf č. 69 Bytová výstavba

